

beroepsonderwijs bedrijfsleven

Herziening kwalificatiestructuur: de facetten belicht

Definitief advies SBB herziene model
kwalificatiedossiers mbo

Inhoudsopgave

1.	Advies 'Mbo-kwalificaties, doelmatige basis voor vakmanschap'	3
1.1.	Kernpunten van de herziening	3
1.2.	Nadere beschouwing van het proces.....	3
2.	Fundamenten onder het herziene model.....	5
2.1.	De introductie van keuzedelen in de kwalificatiestructuur	5
2.1.1.	Positionering van het keuzedeel	5
2.1.2.	Niet voorwaardelijk voor diplomering, wel onderdeel van de opleiding	6
2.2.	Transparantie in de kwalificatiestructuur	7
2.2.1.	Eenduidige begrippen en terugkerende elementen	7
2.2.2.	Verwantschap als basis voor clustering	7
2.2.3.	Verbreiding versus herkenbaarheid	8
2.2.4.	Verticaal versus horizontaal	8
2.2.5.	Leesbaarheid en uitvoerbaarheid.....	8
2.2.6.	Beroepscontext versus kwalificatiedossier	8
2.2.7.	Redactieteam en leerateliers	8
2.2.8.	Digitale ontsluiting van kwalificatiedossiers	9
2.3.	Uitvoerbaarheid van de kwalificatiedossiers	9
2.3.1.	Vakkennis en vaardigheden per kerntaak.....	9
2.3.2.	Benutten van de NLQF-descriptoren	9
2.3.3.	Gebruik van referentiedocumenten.....	9
2.3.4.	Beroepsspecifieke moderne vreemde talen.....	9
2.3.5.	Onderscheid tussen prestatie-indicatoren en gedrag	10
3.	Aan de slag met de herziene kwalificatiestructuur	11
3.1.	Entreeopleiding	11
3.1.1.	Keuzedelen in de entreeopleiding	11
3.1.2.	Invoering	11
3.2.	Specialistenopleiding	12
3.2.1.	Keuzedelen in de specialistenopleiding.....	12
3.3.	Zorgvuldige invoering van keuzedelen.....	12
3.3.1.	Consequenties voor wet- en regelgeving.....	13
3.4.	Verbreiding van kwalificatiedossiers.....	13
3.5.	Examinering.....	13
3.5.1.	Examenprofielen	14
3.5.2.	Wet- en regelgeving.....	14
3.6.	Gebruikerstest van de herziene kwalificatiedossiers.....	15
3.7.	Servicedocumenten en referentiedocumenten.....	15
3.8.	De weg naar 1 augustus 2016.....	16

1. Advies 'Mbo-kwalificaties, doelmatige basis voor vakmanschap'

1.1. Kernpunten van de herziening

De kwalificatiestructuur voor het middelbaar beroepsonderwijs wordt eenvoudiger, overzichtelijker en beter afgestemd op de actualiteit van de arbeidsmarkt. Het Actieplan mbo 'Focus op vakmanschap 2011-2015' was voor de (toenmalige) minister van OCW aanleiding om SBB om advies te vragen hoe het aantal diploma-varianten omlaag kon en de aandacht voor vakmanschap omhoog. In februari 2012 bracht SBB advies uit aan de minister voor herziening van de kwalificatiestructuur, waarmee deze doelen van het Actieplan gerealiseerd worden. De minister stemde in juni 2012 in met het advies en zij gaf SBB opdracht om het uit te voeren, waarbij zij een aantal specificaties aan de herziene kwalificatiestructuur aangaf.

De herziening van de kwalificatiestructuur rust op vier pijlers.

1. Verwante kwalificaties zijn verder geclusterd. Er wordt geclusterd op basis van beroepen met overeenkomstige handelingen en kenniselementen.
2. Een mbo-opleiding wordt gevormd door een basis-, een profiel- en een keuzedeel. De basis omvat de gemeenschappelijke kerntaken voor alle kwalificaties in een kwalificatiedossier en de generieke eisen ten aanzien van Nederlands, rekenen, Engels (voor mbo-4) en loopbaan en burgerschap. Het profieldeel bevat de kerntaken voor een specifiek beroep of doorstroomrichting. De inhoud van het basisdeel en één profieldeel vormen samen de kwalificatie. Om beter in te spelen op actuele ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en om studenten de mogelijkheid te geven zichzelf verder te ontplooiën worden keuzedelen toegevoegd aan de dossiers.
3. Wat mbo'ers moeten kennen en kunnen is eenduidig beschreven. In het kwalificatiedossier en in keuzedelen is goed te zien welke vakkennis en vaardigheden nodig zijn voor onderwijs, beroepspraktijkvorming en examinering.
4. Kwalificatiedossiers zijn dunner en beter werkbaar. Verantwoordingsinformatie, die voorheen deel uitmaakte van het kwalificatiedossier, wordt afzonderlijk bij het dossier gepubliceerd. Door slimme digitale tools is de informatie uit de dossiers beter toegankelijk.

Onderwijs en bedrijfsleven willen samen werken aan de ambitie van het kabinet om voor het mbo de lat omhoog te leggen, maar willen niet tornen aan de essentiële kenmerken van het Nederlandse stelsel, zoals gelijkwaardigheid van leerwegen en betrokkenheid van sectorale sociale partners. Het model is zodanig ontworpen dat de twee leerwegen in het beroepsonderwijs (bol en bbl) gelijkwaardige diploma's opleveren. Dit geldt voor studenten op alle niveaus, ook voor die in de entreeopleidingen.

In gezamenlijkheid werken we aan beroepsonderwijs dat nog beter aansluit op de (regionale) arbeidsmarkt. Het principe blijft dat aan ieder dossier één of meerdere beroepscompetentieprofielen ten grondslag liggen. De herziening van het model maakt het via keuzedelen mogelijk om actuele ontwikkelingen snel op te nemen in de onderwijsprogramma's. Door de introductie van keuzedelen, maar ook door intensieve samenwerking tussen onderwijs en bedrijfsleven, komen er kwalificatiedossiers die duurzaam zijn.

De principes van de herziening zijn verwoord in een bijgesteld model Kwalificatiedossier mbo, dat SBB met deze notitie als definitief voorstel aanbiedt. Aan de hand van het door de overheid vast te stellen Toetsingskader toetst de Toetsingskamer SBB of de opgeleverde kwalificatiedossiers voldoen aan de zes kwaliteitseisen doelmatigheid, uitvoerbaarheid, herkenbaarheid, transparantie, flexibiliteit en duurzaamheid.

1.2. Nadere beschouwing van het proces

Voor de uitvoering van de herzieningsoperatie heeft SBB een projectmanagement ingericht. Hierin zijn twee trajecten onderscheiden: het ene gericht op de inhoudelijke herziening van kwalificatiedossiers, met projectmanagers Wim Streumer en René van Gils, het andere (John van der Meulen) gericht op onderzoek naar de implicaties van de herziening voor de processen en systemen en op wet- en regelgeving.

De oplevering van de herziene kwalificatiedossiers is in handen van de kenniscentra, veelal in samenwerking met de bedrijfstakgroepen, branches, docenten en praktijkopleiders. In het voorjaar van 2014 zijn de dossiers gereed, zodat de minister van OCW ze in juni of juli 2014 kan vaststellen.

Het oordeel van de gebruikers, docenten en praktijkopleiders, is van buitengewoon veel waarde. Begin 2013 is een praktijktest uitgevoerd op grond van een representatieve set kwalificatiedossiers die in 2012 waren herzien. De praktijktest bestond uit drie delen: een test van de herziene structuur en dossiers, een systeemtest en een implementatietoets.

Op grond van de praktijktest stelt SBB vast dat de herziening goed uitvoerbaar is, maar dat niet moet worden onderschat dat het veel werk is om verschillende systemen aan te passen. De minister van OCW constateert dat een aantal vraagstukken om uitwerking vragen, die zij mede namens de staatssecretaris van EZ in twee brieven van 6 en 30 september 2013 verwoordt. Over die thema's is verschillende keren goed overleg geweest met de beide ministeries, een groep experts en SBB. Begin oktober heeft de minister ingestemd met de kaders voor afronding van de herziening, op basis van het herziene model kwalificatiedossier en het bijbehorende toetsingskader. Daarbij is afgesproken dat SBB een aantal facetten van de herziening belicht om te laten zien hoe de winstpunten van de herziening in de praktijk uitpakken. Bijgaande notitie is daarvan het resultaat.

Met deze notitie wil SBB de fundamenten onder het herziene model toelichten, met aandacht voor keuzedelen, transparantie en uitvoerbaarheid. De notitie geeft antwoord op de vraag hoe de herziening bijdraagt aan stabiliteit, eenduidigheid en duurzaamheid in de kwalificatiedossiers mbo. Hierover is intensieve ambtelijke afstemming geweest met de ministeries van OCW en EZ. Voorts wil SBB (tijdig) duidelijk maken welke vernieuwingen er voor het onderwijsveld aan komen en op welk moment. In het mbo-veld is behoefte aan eenduidige en duurzame kwalificatiedossiers. Uit deze notitie komt naar voren dat SBB kiest voor een weloverwogen tijdpad voor invoering van de herziene dossiers.

2. Fundamenten onder het herziene model

2.1. De introductie van keuzedelen in de kwalificatiestructuur

De belangrijkste vernieuwing in de kwalificatiestructuur voor het middelbaar beroepsonderwijs is de toevoeging van keuzedelen aan mbo-kwalificaties. Zij zijn bedoeld als verrijking van iedere mbo-opleiding door een verdere specialisatie bovenop de kwalificatie, een verdieping als invulling van een regionale arbeidsmarktbehoefte, het stimuleren van ondernemerschap of voor een extra hbo-voorbereiding. Keuzedelen spelen in op de wens van onderwijs en bedrijfsleven om in het beroepsonderwijs snel te kunnen reageren op wensen van de (regionale) arbeidsmarkt. Ze worden in het mbo geïntroduceerd op advies van de commissie Hermans/Van Zijl¹ en omvatten gezamenlijk 15 procent van de totale studieduur.

Een keuzedeel *kán* bestaan uit elementen die al in de kwalificatiestructuur bestaan, zodat cross-overs tussen mbo-kwalificaties ontstaan, maar kan ook ontwikkeld worden vanuit actuele sectorale behoeften (door een paritaire commissie) of op initiatief van onderwijsinstellingen en het bedrijfsleven, voortkomend uit regionaal overleg.

Keuzedelen moeten relevant zijn voor de kwalificatie. Ze worden daarom altijd gelegitimeerd door de paritaire commissie voor het betreffende kwalificatiedossier. Keuzedelen zijn een 'plus' bovenop de kwalificatie: ze zijn niet voorwaardelijk om als beginnend beroepsbeoefenaar aan de slag te kunnen of om verder te studeren, maar ze dragen wel bij aan een vliegende start. Een keuzedeel levert gediplomeerden een *pré* op ten opzichte van andere sollicitanten of een groter rendement bij de doorstroom naar een vervolgstudie.

Keuzedelen worden ingevoerd bij alle opleidingen op alle niveaus en in beide leerwegen, zodat geen verschillen ontstaan in opbouw van opleidingsprogramma's. Als keuzedelen bijvoorbeeld voor de bbl niet verplicht gesteld worden, vreest SBB dat nut en noodzaak van een keuzedeel snel minder zal worden. SBB verwacht dat werkgevers positief zullen zijn over de uitvoering van keuzedelen op de werkplek als hun leerlingwerknemers zich nader willen verdiepen in een onderwerp dat relevant is voor hun kwalificatie én voor de onderneming.

2.1.1. Positionering van het keuzedeel

Onderwijs en bedrijfsleven zijn positief over keuzedelen, maar de uitvoering ervan heeft wel wat voeten in de aarde voor allerlei aspecten van het beroepsonderwijs en de bijbehorende systemen. Wordt de opleiding niet te zwaar? Kunnen alle mbo-studenten de uitdaging aan? Is het te organiseren, ook in bbl, entreeopleidingen en specialistenopleidingen? Kunnen scholen en leerbedrijven keuzedelen inpassen in het curriculum? Zijn de noodzakelijke wijzigingen in wet- en regelgeving op tijd te realiseren? Deze en andere vragen zijn aanleiding om mogelijke risicofactoren in beeld te brengen en te onderzoeken welke positie keuzedelen in wet- en regelgeving moeten hebben.

SBB heeft drie mogelijke scenario's voor de positionering van keuzedelen verkend:

1. Het keuzedeel is verplicht onderdeel van onderwijs en examinering én voorwaardelijk voor diplomering;
2. Het keuzedeel is verplicht onderdeel van onderwijs en examinering maar niet voorwaardelijk voor diplomering;
3. Het keuzedeel is géén verplicht onderdeel van onderwijs en examinering en (dus) niet voorwaardelijk voor diplomering.

De scenario's zijn beoordeeld op enerzijds de oorspronkelijke wens van onderwijs en bedrijfsleven en anderzijds op de voor- en nadelen voor studenten, scholen, leerbedrijven en de overheid. De conclusie van SBB is dat het tweede scenario op dit moment het meest haalbaar is. Dat scenario is in de volgende

---

¹ Naar meer doelmatigheid in het mbo, Advies commissie Kwalificeren en Examineren (commissie Hermans/Van Zijl), november 2010

paragraaf uitgewerkt. Daarbij zijn zo goed mogelijk aspecten opgenomen als de te verwachten consequenties voor de urennorm, de kaders voor bpv en de bepaling van de uitslag en de registratie daarvan. Mede dankzij de intensieve gesprekken met experts zijn grote stappen gezet in de uitwerking van de thematiek.

De andere twee scenario's zijn twee uitersten van het spectrum. Aan de ene kant is het keuzedeel verplicht én voorwaardelijk. Voor SBB is dit de meest wenselijke variant, omdat het civiel effect van keuzedelen in deze variant het best wordt benadrukt en geborgd. Een dergelijke positie heeft echter ook risico's. Bijvoorbeeld het risico van uitval, als een té grote groep mbo-studenten alle zeilen bij moet zetten om het diploma te behalen. Of een risico van strategisch gedrag van instellingen om te garanderen dat studenten slagen voor het keuzedeel. SBB heeft begrip voor die risico's. De meerwaarde die keuzedelen hebben voor studenten die een uitdaging zoeken, mag niet teniet worden gedaan door de ongewenste uitval bij studenten voor wie die intensivering een stap te ver is.

Aan de andere kant van het spectrum staat een variant die dicht in de buurt blijft van de huidige vrije ruimte: het keuzedeel is niet voorwaardelijk en evenmin verplicht. Dat scenario vindt SBB voor de structurele situatie ongewenst, maar het kan tijdelijk zeer behulpzaam zijn als uit gezamenlijk onderzoek met het ministerie blijkt dat de introductie van keuzedelen in het mbo in de uitvoering complicaties oplevert. Knelpunten kunnen van organisatorische aard zijn, zoals ten aanzien van de vormgeving van de bbl-leerweg waarbij het voornaamste deel van de opleidingstijd in een leerbedrijf wordt doorgebracht. Een mogelijk knelpunt is ook de tijdige aanpassing van wet- en regelgeving die noodzakelijk is om dit nieuwe element in het mbo in te kunnen voeren per 1 augustus 2015. Knelpunten kunnen ook van inhoudelijke aard zijn. Wordt het programma niet te zwaar voor leerlingen in de entreeopleidingen? Of onnodig complex voor specialistenopleidingen die in zichzelf al een verdieping of verbreding zijn van een vakdiploma? Door keuzedelen niet verplicht te stellen kunnen dergelijke complicaties ondervangen worden. Dit scenario kan tijdelijk worden gehanteerd om het doel van de introductie van keuzedelen te realiseren: meer flexibiliteit, ruimte voor innovatie en inspelen op specifieke (regionale) arbeidsmarktbehoeften, wat nodig is om de kwalificatiestructuur mbo toekomstbestendig te maken.

2.1.2. Niet voorwaardelijk voor diplomering, wel onderdeel van de opleiding

Keuzedelen maken straks altijd deel uit van het onderwijs en de examinering, maar zijn niet bepalend voor de einduitslag van de beroepsopleiding². Hoewel keuzedelen niet meetellen voor de slaag-zakbeslissing, moeten ze wel serieus worden genomen en voor alle opleidingen en leerwegen worden aangeboden. Natuurlijk moet de motivatie vooral uitgaan van de inhoud en het effect, zodat studenten en instellingen keuzedelen als kans zien, maar dat moet ondersteund worden met regelgeving, stelt SBB. Dat betekent: keuzedelen tellen mee voor de onderwijstijd, kunnen onderdeel zijn van de bpv en worden op het diploma vermeld.

SBB gaat ervan uit dat keuzedelen meetellen voor de onderwijstijd die voor het hele programma geldt. Ze maken er immers verplicht deel van uit. SBB adviseert de minister om het uitgangspunt '15% van de studieduur' niet nader te specificeren per studiejaar, maar aan keuzedelen wel de voorwaarde te stellen dat deze ten minste uit eenheden van 240 uur worden opgebouwd. De instelling moet (ook in de OER) flexibiliteit behouden om het keuzedeel op elk gewenst tijdstip in de opleiding invulling te geven. Keuzedelen dragen bij aan het beter structureren van de totale 'leertijd' van ten minste 1600 uur per studiejaar.

SBB adviseert de minister om toe te staan dat een eventuele praktijkcomponent van een keuzedeel ingepast wordt in de bpv en om daarvoor de huidige kaders niet aan te passen. Voor een keuzedeel moeten dezelfde goede en veilige omstandigheden worden gegarandeerd als bij overige bpv, vindt SBB: alleen bij erkende leerbedrijven. Maar de invoering van keuzedelen moet geen administratief moloch worden. SBB adviseert om de erkenning van leerbedrijven niet afhankelijk te laten zijn van het keuzedeel en ook geen nieuw element toe te voegen aan de bpv-registratie. Wel kan het waardevol zijn om voor

---

² zoals bepaald in het Examen- en kwalificatiebesluit beroepsopleidingen WEB, art. 17

studenten en instellingen inzichtelijk te maken, bijvoorbeeld via Stagemarkt, welk keuzedeel bij het betreffende leerbedrijf uitgevoerd kan worden.

Wat moet er op het diploma komen te staan? Naast de naam van het dossier is dat de kwalificatie (die gevormd wordt uit het basis- en profieldeel) en het keuzedeel. Dat deel is immers relevant voor de kwalificatie, al is het niet voorwaardelijk om te slagen voor de mbo-opleiding. Het vermelden van het behaalde keuzedeel op het diploma is een stimulans om er serieus werk van te maken en om het te behalen.

2.2. Transparantie in de kwalificatiestructuur

SBB heeft met de herziening ingezet op het vergroten van de eenduidigheid van de kwalificatiedossiers en tracht dit op diverse manieren te bereiken en te handhaven. Dit zal de transparantie in de hele kwalificatiestructuur ten goede komen.

Transparantie komt tot stand als er sprake is van eenduidige vormgeving. Dit wordt bereikt door het voorkómen van herhalingen in beschrijvingen, door gelijk te beschrijven wat gelijk is en vergelijkbaar wat vergelijkbaar is. Ook een transparante en passende omschrijving van het kwalificatieniveau en het hanteren van overige afspraken over vormgeving en beschrijving dragen daaraan bij, zoals deze in de 'Instructies bij format kwalificatiedossiers mbo' zijn opgesteld.

In het dossier zijn de gemeenschappelijke kenmerken duidelijk uitgewerkt in het basisdeel, en is in het profieldeel aangegeven wat specifiek is voor de uiteindelijke kwalificatie. Elke kwalificatie bevat een evenwichtige beschrijving van (vak)kennis, vaardigheden en houdingsaspecten. Het mbo-niveau is consistent uitgewerkt met behulp van de NLQF-descriptoren. In de volgende paragraaf wordt nader ingegaan op de eenduidigheid binnen ieder kwalificatiedossier. Allereerst wordt toegelicht op welke manier de herziening bijdraagt aan transparantie van de kwalificatiestructuur als geheel.

2.2.1. Eenduidige begrippen en terugkerende elementen

Er is een eerste analyse uitgevoerd van elementen die in meerdere kwalificatiedossiers voorkomen. Op basis van deze analyse zijn bouwstenen ontwikkeld die uniform toegepast worden in de kwalificatiestructuur en daarmee bijdragen aan grotere eenduidigheid.

Het is belangrijk om te beseffen dat er grenzen zijn aan de mate waarin de vormgeving gestandaardiseerd kan worden. Eenduidigheid in vormgeving gaat altijd ten koste van de herkenbaarheid van individuele kwalificaties. In sommige gevallen staat eenduidigheid bovendien op gespannen voet met wettelijke beroepsvereisten. Ook de aard van de kwalificatie (generiek of specialistisch) heeft invloed op de vormgeving.

2.2.2. Verwantschap als basis voor clustering

De kwalificatiestructuur vormt de schakel tussen beroepsonderwijs en bedrijfsleven. Van een kwalitatief goede en evenwichtige structuur mag worden verwacht dat er geen onnodige overlap aanwezig is tussen de kwalificatiedossiers. Enkele jaren geleden heeft het toenmalige Coördinatiepunt³ verwantschap en overlap in de kwalificatiedossiers geïdentificeerd, waarbij uitgegaan is van de gelijkwaardigheid in het beschrijven van handelingen. In 2012 heeft het projectmanagement Herziening de kenniscentra verzocht nog een keer kritisch te kijken of er sprake is van ondoelmatige overlap in de eigen structuur of tussen de eigen structuur en die van een ander kenniscentrum. Deze inspanningen hebben geleid tot samenvoeging van kwalificaties, tot vermindering van hinderlijke overlap en tot een reductie van het aantal kwalificatiedossiers met circa 20%.

---

³ Verwantschap in de kwalificatiestructuur, Overlap en verwantschap binnen de kwalificatiestructuur, Coördinatiepunt Toetsing kwalificaties mbo 2009-2010

2.2.3. Verbreding versus herkenbaarheid

In het streven naar transparantie is het samenspel tussen alle zes kwaliteitseisen doelmatigheid, uitvoerbaarheid, herkenbaarheid, transparantie, flexibiliteit en duurzaamheid essentieel; de herziening mag niet slechts vanuit het perspectief van één van die eisen bezien worden. Door kwalificatiedossiers op grond van verwantschap verder te clusteren, en daarmee te verbreden, draagt de herziening bij aan transparantie en uitvoerbaarheid, maar bijvoorbeeld de herkenbaarheid voor de branche mag nooit in het gedrang komen. Er is dus een zeker spanningsveld tussen de kwaliteitseisen. Onderwijs en bedrijfsleven interpreteren transparantie en overlap vanuit hun eigen perspectief. Daarom blijft het tot op zekere hoogte een arbitraire beslissing op welk punt er sprake is van onnodige overlap en dus ook in het realiseren van transparantie.

2.2.4. Verticaal versus horizontaal

In het lopende herzieningsproces zijn kwalificaties en dossiers geclusterd op basis van gemeenschappelijke werkprocessen, vakkennis en vaardigheden en beroepshouding (-identiteit). Hoe breed of smal een 'beroepengroep' is, kan echter verschillen. Dat leidt tot gedifferentieerde uitwerkingen. In veel sectoren is het gebruikelijk om stapsgewijs vakmanschap te ontwikkelen. Dat vraagt om verticaal geclusterde dossiers waarbij een beginnend student al stapelend het hoogste vakniveau kan bereiken. Er zijn ook sectoren waar meer generieke werkzaamheden centraal staan. Daarbij ligt het meer voor de hand om kwalificatiedossiers horizontaal te clusteren, met een brede basis waar de verbijzondering vlak voor de finish ligt.

De Toetsingskamer bewaakt gegeven de uitgangspunten in het model, of clustering daadwerkelijk aan transparantie bijdraagt. Onderzoek op overlap is een structureel element van de Ingangstoets en komt dus elke keer aan de orde bij het vernieuwen van dossiers of het indienen van nieuwe dossiers. Sectorale verschillen maken het niet eenvoudig om eenduidigheid in de kwalificatiestructuur te bereiken. Maar SBB heeft met deze herziening wel afspraken gemaakt om de vergelijkbaarheid te vergroten.

2.2.5. Leesbaarheid en uitvoerbaarheid

Bij deze herziening is extra aandacht besteed aan de uitvoerbaarheid van kwalificatiedossiers in de onderwijspraktijk. De gemeenschappelijke basis en de daaraan gekoppelde profielen vergroten de transferwaarde van de kwalificatie-eisen naar een bredere arbeidsmarktcontext. Dit schept voor onderwijsinstellingen de mogelijkheid om te komen tot een efficiënter aanbod van onderwijs. De mogelijkheid om kwalificatiedossiers te verbreden en kwalificaties te clusteren kent grenzen, die onder meer worden bepaald door leesbaarheid en uitvoerbaarheid.

2.2.6. Beroepscontext versus kwalificatiedossier

De 'maakbaarheid' van de kwalificatiestructuur is een rekbaar begrip. Vergaande verbreding van kwalificatiedossiers wekt de suggestie dat de inhoud van verwante beroepen in hoge mate verenigbaar is door het hanteren van een eenduidig begrippenkader en het gelijkwaardig beschrijven van beroepshandelingen. Het zijn daarentegen de verschillen in benadering van een beroepscompetentieprofiel door de diverse branches die de bandbreedte voor een kwalificatiedossier bepalen. Het pleit voor stappen die verder reiken dan alleen het niveau van kwalificatiedossiers. Een meer eenduidige benadering van wat het beroep betekent draagt bij aan vergroting van de transparantie. Dat onderstreept de noodzaak om onderzoek te doen naar het 'wezen' van het beroep. Uiteindelijk is de aansluiting op de arbeidsmarkt (herkenbaarheid), en daarmee de kans op werk, een van de belangrijkste afwegingen die door onderwijs en bedrijfsleven gemaakt worden bij de keuze van het verbreden van kwalificatiedossiers.

2.2.7. Redactieteam en leerateliers

De verbetering van de transparantie en de leesbaarheid van kwalificatiedossiers is aandachtspunt in het toetsingsproces. De Toetsingskamer SBB heeft een redactieteam ingericht om gedurende het ontwikkeltraject te reflecteren op thema's zoals vakkennis en vaardigheden, en de Toetsingskamer daarover van advies te dienen. De adviezen van het redactieteam, bestaande uit experts uit onderwijs en bedrijfsleven, worden verwerkt in de instructie.

Ook organiseert de Toetsingskamer themabijeenkomsten en leerateliers waarin kennisdeling plaatsvindt tussen ontwikkelaars over toepassing van de instructie. Gekoppeld aan de instructie is een set van goede voorbeelden ter beschikking gesteld voor ontwikkelaars. Wanneer de Toetsingskamer verwantschap constateert tussen kwalificatiedossiers worden de ontwikkelaars van de betreffende kenniscentra met elkaar in contact gebracht, zodat eenduidigheid al in het proces van ontwikkelen wordt gestimuleerd.

2.2.8. Digitale ontsluiting van kwalificatiedossiers

Kwalificatiedossiers zijn voor een deel van de gebruikers nog steeds 'papieren' documenten. Wat niet bij iedereen bekend is, is dat veel onderwijsinstellingen de inhoud van de dossiers rechtstreeks en digitaal benutten voor hun eigen systemen en programma's. Doordat kwalificaties via xml zijn in te lezen, kunnen scholen zelf op een slimme manier de curricula van beroepsopleidingen vormgeven.

2.3. Uitvoerbaarheid van de kwalificatiedossiers

Omschrijvingen in het dossier moeten recht doen aan de verschillende contexten waarin de beroepsbeoefenaar terecht kan komen en onderwijsinstellingen ruimte bieden om het curriculum vorm te geven, maar ze moeten tegelijkertijd concrete handvatten bieden om kwalificatie-eisen te kunnen vertalen naar onderwijs en examinering. Vakkennis en vaardigheden bieden houvast bij de uitvoering van het dossier in onderwijs en examinering. Bij de beschrijving van vakkennis en vaardigheden in de dossiers is het de uitdaging om een goede bandbreedte te vinden tussen globaal en gedetailleerd, abstract en specifiek. Voor de precieze balans daartussen, met het oog op uitvoerbaarheid van dossiers, bestaat geen absolute norm.

2.3.1. Vakkennis en vaardigheden per kerntaak

In het herziene model heeft SBB ervoor gekozen om vakkennis, vaardigheden en houdingsaspecten te beschrijven per kerntaak. Daardoor is het overzichtelijk wat de relevante vakkennis en vaardigheden zijn voor een kwalificatie en blijft de context waarbinnen de student moet laten zien dat hij of zij de kennis beheerst goed zichtbaar. Een overzicht van alle vakkennis en vaardigheden per dossier of kwalificatie is te genereren in de xml-versie van de dossiers die beschikbaar is via Kwalificatiesmbo.nl. SBB biedt onderwijsinstellingen daar desgewenst ondersteuning bij.

2.3.2. Benutten van de NLQF-descriptoren

Het beheersingsniveau van de vereiste kennis en vaardigheid wordt geduid met behulp van het NLQF, het Nederlandse kwalificatieraamwerk. Het NLQF hanteert bij kennis het volgende onderscheid tussen basale kennis (niveau 1), basiskennis (2), kennis (3) en brede en specialistische kennis (niveau 4). Het gebruik van NLQF-descriptoren draagt bij aan een verduidelijking van het kwalificatieniveau. Ook de andere vereisten aan vakkennis en vaardigheden, zoals vakspecifieke inkleuring en een passend aggregatieniveau, zijn er goed uitgewerkt.

2.3.3. Gebruik van referentiedocumenten

Er zijn richtlijnen voor het eenduidig beschrijven van vakkennis en vaardigheden. Daarnaast zijn referentiedocumenten beschikbaar. Zo is er een document van de acht technische kenniscentra waarin zij afspraken hebben opgenomen over de beschrijving en toepassing van gemeenschappelijke vakkennis en vaardigheden. Het Kenniscentrum Handel heeft samen met anderen een referentiedocument opgesteld voor 'leidinggeven' en 'ondernemerschap'. Het is de bedoeling om het aantal referentiedocumenten uit te breiden, te beginnen met sectoroverstijgende thema's. Hierdoor ontstaat op termijn een dekkend 'begrippenkader' voor vakkennis en vaardigheden in het mbo.

2.3.4. Beroepsspecifieke moderne vreemde talen

Voor veel mbo-beroepen is het beheersen van een vreemde taal essentieel. In de kwalificatiedossiers moeten de beroepsspecifieke vereisten ten aanzien van moderne vreemde talen goed herkenbaar zijn uitgewerkt op een duidelijke plek in het dossier, zodat ze handvatten bieden voor de vormgeving van onderwijs. De zorg is om die vereisten op het juiste niveau te formuleren: passend bij het beroep en niet

het diplomaniveau overstijgend. Beroepsspecifieke (moderne vreemde) taal- en rekenen worden opgenomen bij vakkennis en vaardigheden, actief beschreven in de context van het beroep.

Paritaire commissies hebben de taak te bewaken dat de taaleisen in het dossier realistisch en uitvoerbaar zijn. Men is gevraagd alleen *dán* beroepsspecifieke taaleisen op te nemen wanneer ze essentieel zijn voor de beroepsuitoefening. Vaak gaat het om specifieke vaardigheid in een bepaalde context, waardoor vermelding van een integraal ERK-niveau (Europees Referentiekader voor vreemde talen) niet aan de orde is.

Het Examen- en kwalificatiebesluit Beroepsopleidingen WEB schrijft voor dat in het toelichtende deel van het kwalificatiedossier wordt aangegeven hoe de beroepsspecifieke kwalificatie-eisen voor moderne vreemde talen (mvt) zich verhouden tot de referentieniveaus van het ERK. In het herziene model heeft SBB dat vormgegeven in de verantwoordingsinformatie. Met gebruikmaking van de descriptors van het ERK wordt per vaardigheid een indicatie gegeven van het vereiste niveau. Bij de beroepsspecifieke mvt-eisen wordt de relatie gelegd met de generieke eis aan Engels voor de niveau 4 kwalificaties en ook met de beroepsspecifieke eisen die gelden voor Nederlands.

2.3.5. Onderscheid tussen prestatie-indicatoren en gedrag

Om in het kwalificatiedossier aan te geven hoe de examenkandidaat zijn of haar bekwaamheid toont in het mbo, vindt SBB een beschrijving in termen van 'gedrag' het meest geschikt. De vroegere term 'prestatie-indicatoren' wekte de suggestie dat *dát* de exameneisen waren. Examinering is geen kwestie van afvinken, maar van het beoordelen van het gedrag dat de kandidaat moet vertonen als bewijs van bekwaamheid. SBB heeft daarom de term 'gedrag' opgenomen in het herziene model kwalificatiedossier. Gedrag is het 'waargenomen bewijs' dat de kandidaat zijn of haar competenties (kennis, vaardigheden en houdingsaspecten) inzet. De term 'gedrag' moet dus beschouwd worden vanuit het Angelsaksische model, dat onderscheid maakt tussen 'competence' (de gevraagde kwalificatie) en 'performance' (het getoonde gedrag).

3. Aan de slag met de herziene kwalificatiestructuur

Aan de toepassing van het herziene model kwalificatiedossier mbo en in de invoering van de herziene dossiers in de praktijk is een aantal vraagstukken verbonden die in dit hoofdstuk nader uitgewerkt zijn.

3.1. Entreeopleiding

Voor de entreeopleidingen is in de herziene kwalificatiestructuur één kwalificatiedossier opgenomen. Het dossier bevat een basisdeel met algemene arbeidsmarkt- en werknemersvaardigheden, negen profielen en bijbehorende keuzedelen.

De doelstelling van de entreeopleiding is om de deelnemers te laten doorstromen naar niveau 2 en waar dat niet mogelijk is hen te laten uitstromen naar een functie op de arbeidsmarkt. Het entreedossier moet dus ruimte bieden aan beide doelgroepen: beroepsgericht en arbeidsmarktgericht.

Het entreedossier biedt scholen deze ruimte. Het onderwijsprogramma kan zo ingericht worden dat eerst algemene vaardigheden en dan specifieke vaardigheden behandeld worden door bijvoorbeeld eerst onderdelen uit het basisdeel te programmeren en vervolgens onderdelen uit het profiel- en keuzedeel. Dit kan relevant zijn voor deelnemers die nog niet goed weten wat ze willen en die extra begeleiding nodig hebben. Maar er kan ook een programma ingericht worden door bijvoorbeeld het basis-, profiel- en keuzedeel tegelijkertijd te programmeren. Deelnemers die precies weten wat ze willen kunnen op die manier effectief worden opgeleid naar vakmanschap.

Aandachtspunt voor beide doelgroepen is het vereiste taal- en rekenniveau. Voor de entreeopleiding vindt in 2014 besluitvorming plaats over de invoering van (wel of geen) centrale examinering van het referentieniveau 2F. SBB pleit voor deze groep grote zorgvuldigheid bij de invoering van het referentieniveau 2F voor de uitslagbepaling.

3.1.1. Keuzedelen in de entreeopleiding

Een keuzedeel volgen is voor de entreedelnemer - net als voor overige studenten in het mbo - verplicht, maar ook voor hen niet voorwaardelijk voor diplomering. Voor deze eenjarige opleiding betekent het keuzedeel een studielast van zo'n 240 uur. Voor deze kwetsbare groep mbo-deelnemers kan het een grote zorg zijn om ze voor een diploma op niveau 1 op te leiden. Lang niet altijd zijn het intellectuele capaciteiten waardoor iemand zonder vmbo-diploma in een entreeopleiding terecht komt. Het doel is zelfs iedereen minimaal een startkwalificatie op niveau 2 te laten halen. De verrijking die het keuzedeel biedt bovenop de kwalificatie, kan ook de deelnemer in de entreeopleiding veel winst opleveren voor doorstroom naar niveau 2 óf naar een duurzame plek op de arbeidsmarkt.

Scholen hebben met het keuzedeel de gelegenheid om maatwerk te leveren voor een doelgroep die dat nodig heeft. Een keuzedeel biedt ruimte voor inkleuring van de opleiding. Een deelnemer kan met een keuzedeel meer leren over of ervaring opdoen op een specifieke werkplek. Als uit de gebruikerstest blijkt dat keuzedelen in de entreeopleiding tot knelpunten leiden, bijvoorbeeld vanwege de specifieke kenmerken van sommige groepen op dit niveau, treedt SBB graag in overleg met OCW over de vraag onder welke voorwaarden en met welke maatregelen de doelstelling van invoering van keuzedelen rond de entreeopleiding wel te realiseren is. SBB stelt voor dit in gezamenlijkheid te doen met mogelijke overige knelpunten in de entreeopleiding, zoals Nederlands en rekenen.

3.1.2. Invoering

Met de inwerkingtreding van de wetwijziging ten behoeve van doelmatige leerwegen en modernisering bekostiging per 1 augustus 2014 zijn onderwijsinstellingen verplicht om entreeopleidingen in te richten die voldoen aan de nieuwe wetgeving. Het aanpassen van de onderwijsprogramma's voor de invoering van de entreeopleiding is een grote operatie. Instellingen willen dat bij voorkeur doen op basis van het nieuwe entreedossier met negen kwalificaties. Dat ligt inmiddels in conceptvorm voor en kan op groot draagvlak

rekenen bij zowel onderwijs als bedrijfsleven. SBB vraagt de minister op korte termijn aan te geven of het mogelijk is om dat ene kwalificatiedossier voor de entreeopleidingen al eerder in te voeren dan 1 augustus 2015, wat zij heeft toegezegd te zullen onderzoeken. Het entreedossier zal naar verwachting op 1 februari 2014 gereed zijn voor vaststelling door de minister van OCW.

3.2. Specialistenopleiding

De specialistenopleiding is één van de vijf soorten beroepsopleidingen die de WEB onderscheidt. Het is een opleiding op niveau 4 met een studieduur van één studiejaar. Als vooropleidingseis geldt "het bezit van een diploma vakopleiding voor eenzelfde beroep of beroepencategorie". Zoals voor iedere mbo-4 opleiding geldt ook voor deze kwalificatie dat Nederlands en rekenen beheerst moeten worden op niveau 3F en Engels op niveau A2/B1.

Met de herziening zijn de specialistenopleidingen weer herkenbaar terug te vinden in de kwalificatiestructuur. SBB stelt voor de wettelijke ruimte die de specialistenopleiding biedt bovendien te benutten voor twee typen opleidingen: voor specialisatie (nadere verdieping van het vak) én voor generieke leidinggevende / managementtaken of ondernemerstaken bovenop het vak. Met een dergelijke brede kopopleiding kan het aantal leidinggevende kwalificaties in de kwalificatiestructuur worden teruggebracht. Voorwaarde is dan wel, dat het zwaartepunt ligt op de generieke 'plus' bovenop het vakmanschap op niveau 3. Als een paritaire commissie van mening is dat ook in het vakmanschap zelf een substantiële ontwikkeling zit in de groei van 3 naar 4, past het niet om de kwalificatie als kopopleiding vorm te geven.

Voor alle duidelijkheid: de kwalificatiestructuur bevat ook kwalificaties op niveau 3 en 4 voor specialistische opleidingen met een langere opleidingsduur, zoals de Specialist Voeding en de Schoonheidsspecialist. Dit zijn géén kopopleidingen. Ook blijven er kwalificaties, waarbij leidinggeven of ondernemen integraal onderdeel is van een middenkaderopleiding.

3.2.1. Keuzedelen in de specialistenopleiding

De specialistenopleiding is in zichzelf al een verdieping of verbreding binnen een vakgebied. Toevoeging van een keuzedeel betekent intensivering van de opleiding. Er is zorg over de haalbaarheid daarvan in combinatie met de generieke kwalificatie-eisen ten aanzien van Nederlands, rekenen en Engels. Het programma moet uiteraard uitvoerbaar zijn, maar daar staat tegenover dat de specialistenopleiding niet bedoeld is als standaard doorstroom-opleiding voor alle studenten. Terughoudendheid ten aanzien van het aantal specialistenopleidingen (en het aantal studenten in die opleiding) is geboden. Gediplomeerden die (bijvoorbeeld na enige jaren werkervaring) een stap verder willen zetten, worden geacht ook een intensief programma aan te kunnen en in staat te zijn de generieke kwalificatie-eisen én een keuzedeel binnen een jaar te kunnen beheersen. Bovendien is het keuzedeel van waarde bij de contextinkleuring voor de generieke kopopleidingen.

De kwalificatiestructuur bevat na herziening negen specialistenkwalificaties (zowel op vlak van verdieping als verbreding). Het aantal studenten dat naar verwachting op die kwalificatiedossiers zal worden ingeschreven is niet zodanig hoog, dat uitzondering op de systematiek van keuzedelen een vereiste is.

3.3. Zorgvuldige invoering van keuzedelen

SBB staat op het standpunt dat een toekomstbestendig stelsel van kwalificaties en onderwijsprogramma's gebaseerd moet zijn op eenheid. Het zoeken naar meer samenhang en eenduidigheid was een belangrijk doel van de herziening. Volgens SBB voldoet het herziene model als robuust fundament voor het hele middelbaar beroepsonderwijs. Dat betekent: voor alle opleidingen en alle leerwegen één systeem, mét keuzedelen.

In overleg met het ministerie van OCW werkt SBB momenteel alle risico's van de invoering van keuzedelen gedetailleerd uit en samen zullen zij afhankelijk daarvan mogelijke oplossingen verkennen. Daarbij moeten alle aspecten van de kwalificatie in samenhang met elkaar bekeken worden, ook de generieke eisen ten aanzien van taal en rekenen die beroepskwalificatie niet in de weg mogen staan. Met name de haalbaarheid

van keuzedelen voor de bbl vraagt om zorgvuldigheid. Betrokkenen zijn het er over eens dat een mogelijke oplossing gevonden kan worden in een overgangperiode tussen invoering van het keuzedeel en de daadwerkelijke verplichting voor onderwijs en examinering. SBB wil voorkomen dat het keuzedeel sneuvelt doordat de invoering ervan onzorgvuldig wordt uitgevoerd. De meerwaarde ervan wordt door iedereen als groot ervaren. Mochten er knelpunten blijken, dan ziet SBB een mogelijke oplossing in een overgangperiode tussen invoering van het keuzedeel en de daadwerkelijke verplichting voor onderwijs en examinering.

3.3.1. Consequenties voor wet- en regelgeving

De beroepsopleiding bestaat voortaan uit méér dan alleen de kwalificatie: ook het keuzedeel maakt er verplicht deel van uit. De wetgeving zal daarop moeten worden aangepast, aangezien voorheen alle delen van de beroepsopleiding met goed gevolg moesten zijn afgesloten om het examen⁴ met goed gevolg af te kunnen ronden.

Om het civiel effect en de herkenbaarheid van keuzedelen te vergroten adviseert SBB de minister om ze identificeerbaar te maken en op te nemen in het bestaande Crebo-register. Om de administratieve lasten niet onnodig te vergroten adviseert SBB om voor keuzedelen geen inschrijffpositie in BRON op te nemen en evenmin in het periodegegeven op te nemen, maar (vergelijkbaar met taal en rekenen) een vakpositie te geven zodat het keuzedeel pas na afloop van de opleiding uitgewisseld wordt met BRON en opgenomen wordt in het diplomaregister. De systemen moeten daartoe worden uitgebreid met vakposities.

3.4. Verbreding van kwalificatiedossiers

SBB zet met deze herziening in op het verwijderen van overbodige overlap uit de huidige kwalificatiestructuur. Met de gekozen beleidslijn en de daaruit volgende stappen heeft het projectmanagement Herziening nadrukkelijk sturing gegeven aan de verhoging van de transparantie in de kwalificatiestructuur. Ter vergroting van de transparantie zal bovendien meer gebruik worden gemaakt van referentiedocumenten gekoppeld aan specifieke thema's in de structuur, zoals verkoop, om daarmee de eenduidigheid te vergroten.

Aan de basis van ieder kwalificatiedossier zal wel altijd een (set van) beroepscompetentieprofiel(en) blijven staan. Als op de arbeidsmarkt behoefte is aan bredere opleidingen, eventueel naast al bestaande opleidingen, dan past het om een appèl te doen op de verantwoordelijkheid van de paritaire commissies om naast eigenheid en herkenbaarheid ook de afweging te maken ten aanzien van verwantschap en overlap. Dit mag overigens geen excuus zijn om op grond van aantoonbare verwantschap de verantwoordelijkheid uit de weg te gaan om kwalificatiedossiers te verbreden, sectoraal én bovensectoraal.

De arbeidsmarkt ontwikkelt zich voortdurend en ook de positie van de mbo-gediplomeerden kan daardoor veranderen. Gebaseerd op het feit dat bij sommige opleidingen het merendeel van de studenten kiest voor een vervolgopleiding, is het wenselijk om paritaire commissies te vragen daar op adequate wijze op te reageren door binnen de opleidingsdomeinen onderzoek te doen naar gemeenschappelijkheden die doorstroomgericht zijn en daarvoor de benodigde kwalificerende eisen te formuleren.

Het is in eerste instantie aan een paritaire commissie om voor een kwalificatie de juiste balans te vinden, passend bij het type kwalificatie ('smal' en vakspecifiek of 'breed' en branchedoorsnijdend). De Toetsingskamer SBB ziet erop toe dat er voldoende afstemming is met de overige dossiers in de kwalificatiestructuur. Het is dan ook zaak voor de toekomst te regelen dat de Toetsingskamer de positie krijgt dat af te kunnen dwingen.

3.5. Examinering

De intentie van SBB is 'aan de voorkant' goede afspraken te maken over examineren en deze zodanig te borgen dat ze civiele waarde hebben en dat handhaving mogelijk is. Daarvoor heeft SBB een kwaliteitsproces voor het gehele proces van kwalificeren en examineren ontwikkeld. Uit het kwaliteitsproces

---

⁴ Artikel 7.4.3. Wet Educatie en Beroepsonderwijs

wordt duidelijk wat de verantwoordelijkheidsverdeling in iedere fase is tussen onderwijsinstellingen en bedrijfsleven, met als inzet om te komen tot kaderstellende afspraken op het gebied van examinering, die vervolgens sectoraal worden toegepast.

De kwalificatie-eisen in de kwalificatiedossiers vormen de inhoudelijke onderwijs- en exameneisen (het 'wat') voor alle mbo-opleidingen. Om instellingen houvast te bieden bij de vertaling van de kwalificatie-eisen naar examinering heeft SBB in de beginfase van de herziening de toevoeging van kenmerkende beroepssituaties aan het kwalificatiedossier voorgesteld.

Dat draagt echter een risico in zich. Kenmerkende beroepssituaties kunnen ten onrechte de indruk wekken dat bepaalde onderdelen van het dossier meer of minder belangrijk zijn. Het hele dossier is voorwaardelijk voor examinering. Kenmerkende beroepssituaties zijn niet 'de' exameneisen. Bovendien acht de minister van OCW het niet legitiem om afspraken ten aanzien van de inrichting van examinering, die feitelijk het 'hoe' betreffen, op te nemen in de kwalificatiestructuur - in dossiers óf in verantwoordingsinformatie. SBB stelt daarom bij nader inzien voor om kenmerkende beroepssituaties niet op te nemen in het herziene model, maar deze toe te voegen aan de examenprofielen.

3.5.1. Examenprofielen

In het examenprofiel maken onderwijs en bedrijfsleven per sector landelijke examenafspraken rondom thema's die zijn vastgelegd in een format examenprofiel. Welke afspraken zij maken, kan per sector verschillen. Ze worden op vrijwillige basis gemaakt. Idealiter zijn de consequenties van deze afspraken voor individuele instellingen en hun regionale partners wél bindend, volgens het principe 'pas toe of leg uit'. Als alle instellingen dezelfde sectorale afspraken toepassen, moet de meerwaarde zijn dat het toezicht op afstand kan blijven.

De opname van kenmerkende beroepssituatie in het examenprofiel betekent een aanpassing van het format examenprofiel. Deze aanpassing sluit aan bij het traject rond de actualisering en verbeterslag van de examenprofielen, die in het najaar en de eerste helft van 2014 vorm krijgt in het deelproject 'Sectorale examenafspraken' dat valt onder het project 'Focus op standaarden in examinering'. Het project is nauw verbonden met het traject van herziening van de kwalificatiestructuur: afspraken over samenwerking, organisatie en kwaliteitszorg van examinering moeten gekoppeld zijn aan de kwalificatie-eisen in het dossier.

Om te bereiken dat het examenprofiel op de juiste manier wordt ingezet en de afspraken daarin betekenis hebben, is van groot belang dat het herziene model examenprofiel met bijbehorende instructie en procesbeschrijving gedragen wordt door alle partijen binnen SBB. De examenprofielen moeten tevens uitvoerbaar zijn door onderwijsinstellingen en voldoende ruimte laten voor de praktische uitwerking in het examenbeleid op de instellingen.

In november werkt SBB het conceptformat verder uit, inclusief de bijbehorende instructies en een voorstel voor de inrichting van het proces. SBB stelt voor de structuur van de paritaire commissies te benutten om examenprofielen vast te stellen. Daarmee is ook de verbinding met de gerelateerde kwalificatiedossiers gelegd. Uiterlijk in juni 2014 zal SBB een voorstel doen voor het proces voor actualisering van examenprofielen in het reguliere traject, in samenhang met invoering van de herziene kwalificatiedossiers per 1 augustus 2015.

3.5.2. Wet- en regelgeving

De eerste generatie examenprofielen heeft als effect gehad dat in alle sectoren de afstemming tussen onderwijs en bedrijfsleven over examinering op gang is gebracht. Het doel van de verbeterslag van examenprofielen die is gestart in het kader van het deelproject 'Sectorale examenafspraken', is de formalisering van het maken van afspraken over examinering. De vernieuwde profielen bieden de kaders van het proces voor afstemming over het hoe en wie rond examinering en een handreiking hoe de landelijke afspraken te vertalen naar de eigen praktijk van de onderwijsinstellingen.

Om de positie van het examenprofiel te verstevigen, onderzoekt SBB de mogelijkheid om examenprofielen op te nemen in de regeling Standaarden Examenkwaliteit. Hiermee kan het examenprofiel ook onderdeel worden van het Inspectietoezicht. SBB zal deze verkenning uitvoeren in samenspraak met de ministeries en de Onderwijsinspectie, en streeft ernaar de mogelijkheden daartoe, inclusief de gevolgen voor het Toezichtkader BVE, voor het eind van dit jaar in kaart gebracht te hebben.

3.6. Gebruikerstest van de herziene kwalificatiedossiers

De praktijktest, zoals uitgevoerd in het voorjaar van 2013, heeft aangetoond van essentieel nut te zijn voor de herziening. Docenten en praktijkopleiders die met de kwalificatiedossiers aan de slag moeten, hebben waardevolle suggesties gedaan. Om ook op een bredere schaal draagvlak te verwerven voor de dossiers trekken kenniscentra, bedrijfstakgroepen en branches nog nauwer samen op in de afronding van de herziening van kwalificatiedossiers. Samen organiseren ze een gebruikerstest voor alle dossiers, na het moment dat de dossiers 'technisch' gereed zijn (na Toets B). Centraal staan de vragen rondom uitvoerbaarheid van de dossiers in de praktijk, inclusief de uitvoerbaarheid van de beroepsspecifieke taal- en rekeneisen. Bovensectoraal organiseert SBB een digitaal gebruikerspanel om de mening van docenten en praktijkopleiders over de kwalificatiestructuur te peilen.

De gebruikers zelf, op scholen en in leerbedrijven, staan bij deze test centraal. De test wordt georganiseerd voorafgaand aan de formele validering door paritaire commissies, zodat deze zich gesteund weten van een positief advies van gebruikers. Ook de Toetsingskamer zal erop toezien dat kwalificatiedossiers, die voor vaststelling aan de minister van OCW worden aangeboden, voorzien zijn van een positief oordeel van de gebruikers. In de test zal aandacht zijn voor de mogelijke uitwerking van dossiers naar onderwijsprogrammering en examinering. Aangezien niet alle gebruikers even goed zijn georganiseerd en voldoende draagkracht hebben om dit te realiseren is het wenselijk als OCW dit proces met additionele middelen ondersteunt.

3.7. Servicedocumenten en referentiedocumenten

Voor het realiseren van een transparantie en uitvoerbare kwalificatiestructuur, die voldoet aan de kwaliteitseisen van het Toetsingskader, heeft SBB een instructie ontwikkeld. Naast de instructie zijn ook servicedocumenten zijn van grote waarde om op basis van de herziene kwalificatiestructuur nieuwe onderwijsprogramma's te maken. Een servicedocument helpt mbo-scholen en/of leerbedrijven bij het maken van onderwijs en examinering. Het geeft bijvoorbeeld extra informatie over hoe (onderdelen van) een kwalificatiedossier uitgewerkt kan (kunnen) worden in onderwijs en examinering. SBB ontwikkelt geen sectorspecifieke servicedocumenten, maar is er voorstander van dat onderwijs en bedrijfsleven sectoraal overleggen aan welke servicedocumenten er behoefte is. Denk aan taal- of rekenprofielen of voorbeeldexamens. SBB ontwikkelt tijdens het herzieningsproces wel (digitale) brochures om toe te lichten hoe kwalificatiedossiers volgens het herziene model worden opgebouwd, over het proces van totstandkoming van kwalificatiedossiers (rol en verantwoordelijkheid paritaire commissies) en hoe keuzedelen ontwikkeld en ingezet kunnen worden.

Een referentiedocument is een document dat wordt gebruikt bij de ontwikkeling van een kwalificatiedossier om de transparantie en eenduidigheid te bevorderen tussen de kwalificatiedossiers. In de instructie zijn referenties opgenomen om de samenhang en transparantie in de kwalificatiestructuur te bevorderen. Door gebruik te maken van referentiedocumenten is het mogelijk om dat wat gelijk is gelijk te beschrijven en dat wat vergelijkbaar is vergelijkbaar te formuleren. Ook vormen de NLQF-descriptoren een belangrijk referentiedocument voor de beschrijving van bijvoorbeeld verantwoordelijk, zelfstandigheid, complexiteit en vakkennis en vaardigheden.

SBB besteedt veel aandacht aan communicatie. De ervaring met de huidige dossiers leert dat gebruikers tevredener zijn met het model naarmate ze er langer mee werken en het model beter begrijpen. Een goede voorlichting over het dossier, het gebruiksvriendelijk aanbieden van de dossiers op kwalificatiesmbo.nl zal er zeker toe bijdragen dat de gebruikers de dossiers als transparant zullen ervaren. Speciale aandacht

daarbij verdient het geven van voorlichting over de mogelijkheden om delen van dossiers te genereren via xml. Daarmee kan de gebruiker informatie op maat uit de database halen. Bijvoorbeeld alleen de vakkennis en vaardigheden of alleen een kwalificatie uit een dossier met meerdere kwalificaties. Ook dit zal in de ogen van de gebruiker de transparantie bevorderen.

3.8. De weg naar 1 augustus 2016

De minister van OCW heeft laten weten dat zij uiterlijk 1 juni 2014 de herziene kwalificatiedossiers zal vaststellen. Op 9 oktober 2013 heeft ze ingestemd met de kaders voor afronding van de herziening kwalificatiestructuur, en met voorliggend advies biedt SBB op grond van uitgewerkte vraagstukken, het aangepaste model kwalificatiedossier mbo, het Toetsingskader kwalificatiestructuur en de bijbehorende instructie aan.

Verwacht wordt dat de minister in november 2013 met het herziene model en toetsingskader instemt en kenniscentra, bedrijfstakgroepen en branches op grond van een bijgestelde planning een aangepaste opdracht verstrekt voor het opleveren en testen van de herziene dossiers. Ook moet OCW in november een start maken met de aanpassing van wet- en regelgeving en DUO een opdracht verstrekken.

Inmiddels is ook een aanvang gemaakt met de gebruikerstest, ten behoeve van de input voor ontwikkelaars van kenniscentra en de besluitvorming door paritaire commissies. De impact analyses voor aanpassing van processen en systemen op grond van de definitieve kaders moeten worden geactualiseerd en uiterlijk 1 januari 2014 gereed zijn.

De bijgestelde einddatum voor Toets B is 15 januari 2014. Tot en met eind februari 2014 vindt de gebruikerstest van kwalificatiedossiers plaats. Op 28 februari 2014 is de einddatum voor de Eindtoets.

De besturen van de kenniscentra bieden de gevalideerde kwalificatiedossiers aan aan bestuur SBB op 10 april 2014. De Toetsingskamer brengt daarbij een eindadvies uit over de aangeboden dossiers; dat advies wordt tevens verzonden aan de minister van OCW. Het bestuur SBB ontvangt in april ook de rapportage van de gebruikerstest. Op 25 april 2014 zal het algemeen bestuur SBB een besluit nemen over alle herziene kwalificatiedossiers mbo. Aansluitend, uiterlijk in mei 2014, biedt SBB alle kwalificatiedossiers ter vaststelling aan de minister van OCW aan.

In het najaar van 2014 moet de aanpassing van BRON en van Crebo gereed zijn. De Toetsingskamer SBB zal dan advies uitbrengen aan OCW ten aanzien van de opname van kwalificatiedossiers en keuzedelen in Crebo. Alle aangepaste processen en systemen moeten tijdig gereed zijn, opdat BRON in het voorjaar van 2015 kan worden opgesteld voor inschrijving van aankomende studenten op opleidingen die gebaseerd zijn op de herziene kwalificatiedossiers.

Vanaf 1 augustus 2015 kunnen scholen de herziene kwalificatiedossiers op vrijwillige basis invoeren. Daarvoor moet de aangepaste wet- en regelgeving tijdig gereed zijn. Een jaar later, op 1 augustus 2016, volgt de verplichte invoering van herziene kwalificatiedossiers voor startende cohorten.